

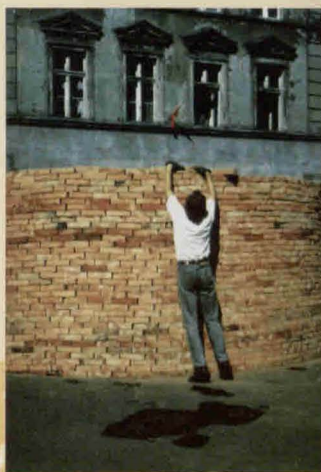
23.05. - 22.08.1999

DIE IMPOSANTE LANDSCHAFT
Künstler und Künstlerkolonien im
Riesengebirge im 20. Jahrhundert

WSPANIAŁY KRAJOBRAZ
Artyści i kolonie artystyczne
w Karkonoszach w XX wieku

Das schlesische Riesengebirge – im Südwesten Polens, nahe der Grenze zu Tschechien und auch nicht weit von Deutschland entfernt – war und ist ein Magnet für Künstler. Die schroffen Gebirgszüge, die Hochmoore und Wasserfälle, die sanften Täler und ursprünglichen Dörfer – eben die imposante Landschaft – bietet ihnen den offenen Raum zum kreativen Arbeiten. Heute, an der Wende zum nächsten Jahrhundert, leben hier zahlreiche Maler, Schriftsteller, Bildhauer, Performance-Künstler, Theaterleute und Fotografen. Zu ihnen gehören z.B. der Bildhauer Zbigniew Frączkiewicz, der Maler und Performer Tomasz Sikorski, der Schriftsteller Tadeusz Różewicz und der Grafiker Krzysztof Figielski. Aus verfallenen Höfen wurden Werkstätten, Wohnhäuser, Galerien, Kulturzentren und Treffpunkte für internationale künstlerische Veranstaltungen. Die Theatergruppe „Klinika Lalek“ aus Breslau hat gar ein ganzes Dorf mit Leben gefüllt und baut mit der selbst gegründeten „Stiftung zur Umwandlung von Zeit in Raum“ ein „interplanetarisches Königreich der Kunst.“

Tomasz Sikorski, 1993

Alfred Nickisch, 1932

Dieses Phänomen ist nicht neu im Riesengebirge. Schon vor über hundert Jahren kehrten Künstler dem Kulturbetrieb der Metropolen den Rücken und ließen sich hier nieder. Die ersten waren die Brüder Carl und Gerhart Hauptmann, die sich 1891 in Schreiberhau ein Bauernhaus ausbauten. Ihnen folgten bald die Schriftsteller Bruno Wille und Wilhelm Bölsche aus dem Friedrichshagener Dichterkreis, die Komponistin Anna Teichmüller, der Soziologe Werner Sombart, die Maler Hanns Fechner und Hermann Hendrich. So bildete sich die erste „Schreiberhauer Künstlerkolonie“. Andere Künstler und Intellektuelle blieben nur für kurze Zeit. Zu ihnen gehörten

viele Prominente aus Berlin, die den Nobelpreisträger Gerhart Hauptmann in seinem pompösen Haus „Wiesenstein“ in Agnetendorf besuchten, auch Maler wie Otto Mueller und andere Professoren der Breslauer Kunstakademie, die ihren Schülern hier den Blick für die Landschaftsmalerei vermittelten. Einige dieser Schüler ließen sich später im Riesengebirge nieder und gehörten 1922 zu den Gründern der Künstlergemeinschaft St. Lukas.

Die Zeit der deutschen Künstlerkolonie im Riesengebirge ging mit der Herrschaft der Nationalsozialisten ihrem Ende entgegen. Nach dem Zweiten Weltkrieg, der zur politischen Umgestaltung Europas führte, mußten alle Deutschen – auch die Künstler – das Riesengebirge verlassen. Die neuen polnischen Bewohner knüpften nicht an bestehende Traditionen an. Die Geschichte der Künstlerkolonie wäre in Vergessenheit geraten, wenn nicht die heute im Riesengebirge lebenden polnischen Künstler zunehmend ein Interesse an ihren „Vorgängern“ entwickelt hätten. Aus ihrem Kreis kam der Anstoß zu dem deutsch-polnischen Projekt, dessen Ergebnis die Ausstellung „Die imposante Landschaft“ ist.

Die Ausstellung stellt mehr als hundert mit dem Riesengebirge verbundene Künstler und Künstlergruppen des 20. Jahrhunderts vor. Zum Teil erstmalig gezeigte Originalgemälde, Zeichnungen, Plastiken, Fotos, literarische Werke, Videos, Tonbeispiele, Theaterrequisiten, persönliche Dokumente sowie 150 Texttafeln und eine Ton-Dia-Schau erläutern die Hintergründe, die Lebenswege und Konzepte der Künstler. Der zweisprachige Katalog enthält Artikel von 32 deutschen und polnischen Autoren und umfaßt 400 reich bebilderte Seiten.

Śląskie Karkonosze – w południowo-zachodniej Polsce, przy granicy z Czechami, niedaleko granicy niemieckiej – były i są magnesem dla artystów. Ostre kontury skał, torfowiska wyżynne i wodospady, łagodnie ścielące się doliny i zachowane w pierwotnym stanie wsie – jednym słowem: wspaniały krajobraz – otwierają artystom nowe przestrzenie dla kreatywnej pracy twórczej. Dziś, u progu nowego stulecia, żyją tu liczni malarze, literaci, rzeźbiarze, performerzy, ludzie teatru i fotograficy. Należą do nich m.in.: rzeźbiarz Zbigniew Frączkiewicz, malarz i performer Tomasz Sikorski, poeta Tadeusz Różewicz, grafik Krzysztof Figielski. Podupadłe zagrody przeradzają się w pracownie, domy mieszkalne, galerie, centra kultury i miejsca spotkań dla różnorakich, międzynarodowych projektów artystycznych. Grupa teatralna „Klinika Lalek” z Wrocławia ożywiła swoimi działaniami całą wieś, budując z pomocą założonej przez siebie „Instytut przemiany czasu i przestrzeni”, „Międzyplanetarne Królestwo Sztuki”.

Ten fenomen nie jest w Karkonoszach czymś nowym. Już przed ponad stoma laty, artyści odwracali się od wielkomiejskiego przemysłu sztuki i osiedlali się właśnie tu. Pierwszymi byli bracia Carl i Gerhart Hauptmannowie, którzy w 1891 r., w Szklarskiej Porębie przebudowali dostosowując do własnych potrzeb, chłopską chatę. Ich tropem poszli natchmiast pisarze Bruno Wille i Wilhelm Bölsche z Poetyckiego Kręgu Friedrichshagen, kompozytorka Anna Teichmüller, socjolog Werner Sombart, malarze Hanns Fechner i Hermann Hendrich. W ten sposób powstała pierwsza „Kolonja Artystów w Szklarskiej Porębie“. Inni artyści i intelektualiści zatrzymywali się tu na krótko. Do takich należeli liczni członkowie elity berlińskiej, odwiedzający noblistę Gerharta Hauptmanna w Jagnańkowie, w jego pełnym przepychu domu zwanym „Wiesenstein“, a także malarze, jak Otto Mueller, czy inni profesorowie Wrocławskiej Akademii Sztuki przekazujący swoim uczniom sposoby na artystyczną percepcję krajobrazu. Niektórzy spośród tych uczniów osiedli później w Karkonoszach i w 1922 roku należeli do założycieli Stowarzyszenia Artystycznego Św. Łukasza.

Kres niemieckiej kolonii artystów w Karkonoszach położyło dojście do władzy narodowych socjalistów. Po II wojnie światowej, która doprowadziła do zmian na politycznej mapie Europy, Niemcy – w tym również artyści – musieli opuścić Karkonosze. Przybyli tu polscy osadnicy nie nawiązali do istniejących tradycji. Historia kolonii artystów popadłaby w zapomnienie, gdyby nie żyjący teraz w Karkonoszach polscy artyści, którzy coraz intensywniej zajmują się swoimi „poprzednikami“. Z ich to kręgu wyszła inicjatywa projektu polsko-niemieckiego, którego efektem jest wystawa „Wspaniały krajobraz”.

Wystawa prezentuje ponad stu artystów i formacji artystycznych XX wieku, związanych z Karkonoszami. Pokazywane tu – częściowo po raz pierwszy – obrazy, rysunki, rzeźby, fotografie, utwory literackie, filmy video, nagrania fonograficzne, rekwizyty teatralne, dokumenty osobiste jak również 150 tablic tekstu oraz pokaz slajdów opatrzone komentarzem dźwiękowym, objaśniają tło historyczne, drogi życiowe i koncepcje artystyczne poszczególnych twórców. Dwujęzyczny katalog obejmuje 400 bogato ilustrowanych stron i zawiera artykuły 32-óch polskich oraz niemieckich autorów.

Carl Hauptmann, Wilhelm Bölsche, 1904

Eine Ausstellung der Gesellschaft für interregionalen Kulturaustausch e.V., Berlin und dem Muzeum Okręgowe w Jeleniej Górze (Bezirksmuseum Hirschberg) in Zusammenarbeit mit dem Kreuzberg Museum, Berlin.

Die Ausstellung steht unter der Schirmherrschaft von Dr. Jerzy Margański, Bevollmächtigter Minister, Leiter der Berliner Außenstelle der Botschaft der Republik Polen und Dr. Roland Kliesow, Generalkonsul der Bundesrepublik Deutschland in Breslau.

Die Realisierung des Projekts wurde ermöglicht aus Mitteln der Bundesrepublik Deutschland, der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit in Warschau, der Robert-Bosch-Stiftung in Stuttgart, des Sächsischen Staatsministeriums des Innern in Dresden, des Landes Niedersachsen/Bezirksregierung Braunschweig und des Landes Berlin/Bezirksamt Kreuzberg von Berlin.

Die Arbeit wurde unterstützt von: Bezirksamt Kreuzberg von Berlin; Schlesi-sches Museum zu Görlitz; Historisches Museum Breslau; Heimatgemein-schaft Schreiberhau in Bad Harzburg; Euroregion „Neiße“, Hirschberg; Ver-ein zur Pflege schlesischer Kunst und Kultur, Königswinter; Kunst-Galerie BWA, Hirschberg

Wystawa zorganizowana przez Stowarzyszenie Międzyregionalne Wymiany Kulturalnej w Berlinie i Muzeum Okręgowe w Jeleniej Górze, przy współpracy Muzeum Kreuzberg w Berlinie.

Protector nad wystawą objęli dr Jerzy Margański, Minister Pełnomocny, Kierownik Przedstawicielstwa Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Berlinie i dr Roland Kliesow, Konsul Generalny Republiki Federalnej Niemiec we Wrocławiu.

Realizację projektu umożliwiło wsparcie finansowe ze środków Republiki Federalnej Niemiec, Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie, Fundacji im. Roberta Boscha w Stuttgarcie, Saksońskiego Ministerstwa ds. Wewnętrznych w Dreźnie, Landu Dolnej Saksonii/Okręgu Regencyjnego w Brun-szwiku i Landu Berlin/Urzędu Dzielnicowego Kreuzberg w Berlinie.

Wystawę wspomogły: Urząd Dzielnicowy Kreuzberg w Berlinie; Muzeum Śląskie w Görlitz; Muzeum Historyczne we Wrocławiu; Wspólnota Ojczyźniana Szklarskiej Poręby w Bad Harzburg, Euroregion „Nysa“, Jelenia Góra; Stowarzyszenie Ochrony Kultury i Sztuki Śląskiej, Königswinter; Galeria Sztuki BWA, Jelenia Góra

23 maj - 22 sierpień 1999 r. / 23. Mai - 22. August 1999

Muzeum Okręgowe w Jeleniej Górze
ul. Jana Matejki 28
PL 58-500 Jelenia Góra
Tel. +48-75-75 234 65

Wtorek - niedziela od godz. 9.00 do 17.00
Dienstag - Sonntag von 9.00 bis 17.00 Uhr

Ewa Krauze, Kopaniec 1991

0 XI 99

090000

Otto Fischer 1907, Kupferstichkabinett Dresden

Biuro Wystaw Artystycznych
ul. Długa 1
58-500 Jelenia Góra
Tel. +48-75-75 266 69

Poniedziałek - piątek od godz. 9.00 do 17.00 • Sobota od godz. 10.00 do 14.00
Dienstag - Sonntag von 9.00 bis 17.00 Uhr • Samstag von 10.00 bis 14.00 Uhr